

Nossas societads affiliadas

Autor(en): **Deplazes, Gion / Columberg, Dumeni / Plouda, Jon**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **82 (1969)**

PDF erstellt am: **11.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-228811>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Periodics da la LR

Il giuven grischun, fegliet mensil per la giuventetgna romontscha grischuna. Cumpara en tuts idioms sis gadas durant il temps da scola. Redacziun: Clau Derungs, Razén. Collaboraturs: Nicolaus Caduff, Degen; Angelo Tscharner, Giuvaulta; M. A. Schaniel, Tinizong; Rico Falett, Lavin. 4. annada.

La Pùnt, figliet par la Sutselva. Samtgieu da S. Loringett, Cuir. Vean or mintga mains. XVII. anada.

La scoleta, figliet par la Cuminànza Mussadras Rumantschas. Cumpara an tuts idioms. 19avla anada.

Teater

Las 2 fatschas, giug en treis maletgs cun in prolog da Theo Candinas. Ediziun La Scena, Nr. 39, ladin e sursilvan.

Tribuna Romontscha, Editura Desertina, Mustér, 3 cudischets; translaziuns da gös da Caspar Freuler e H. Jenny-Fehr:

Nr. 23 *Il pazient*

Nr. 24 *Duas muostgas cun ina frida*

Nr. 25 *Il tat ha muostgas da maridar*

Nossas societads affiliadas

Societad Retoromontscha

Nus stein puspei alla fin dad in bien onn per nossa societad, quei malgrad enqual pign incap. Sch'ins plaيدا ed auda forsa buca ton dalla SRR sco dad enqual autra uniun romontscha, lu deriva quei dil fatg che nossa societad vesa sias miras buc ella acziun, mobein ella scrutaziun, che vul denton buc esser museum, anzi stat adina puspei en survetsch era digl entir moviment. Nossa suprastonza ei stada clamada treis gadas, duas ga a Cuera ed ina a Scuol; ina conferenza dils redacturs dallas Annalas cun quels dil DRG han deliberau lezzas fatschentas.

La radunonza generala dils 4 da december ha descargau ils organs cumpetents. In referat public da Hans Cornioley, Bern, «Das Rätoromanische in der Sicht eines Aussenstehenden», ha leventau ina viva discussiun.

1. *Il Dicziunari Rumantsch Grischun (DRG)*

Cun quel eis ei iu ordvart bein uonn. Tochen ussa ein dus fascichels cumpari cun otg artgas che han purtau la finiziun dil 4. tom, dil C. Il tierz fascichel da DA — DAR ei redigius ed en stampa. El cumpara aunc uonn e vegn spediun l'entschatta schaner 69. Nus publichein pia 1968 treis fascichels, 12 artgas, il pensum da treis redacturs, quei malgrad che nus vein buca saviu far diever dil congedi da sgr. prof. C. Arquint. Bein veva il Cantun concediu ad el in congedi da mesa professura, denton mo sche ei reusseschi dad eleger alla Scola cantunala in ulteriur romanist. Quei ei deplorablamein buca stau pusseivel.

Il tom 4 dil DRG vegn ligiaus a Winterthur a tgi che giavischa per il prezi da fr. 20.—.

La provisiun da fascichels ei buca senza cunfins. Ils davos onns ei il diember dils abbonents dil DRG carschius per 10—12 ad onn. La provisiun tonscha per il tom I 9 onns, tom II 12 onns, tom III 19 onns e tom IV 25 onns. Quei ha stimulau nus dad alzar il diember da stampa da 900 sin 1000.

Per possibilitar a nos redacturs da seconcentrar aunc pli fetg alla lavur redacziunala ha la suprastonza concludiu da catar in assistent per nies institut, senza denton schar ord egl la tscherca d'in tierz redactor. La realitad denton muossa ch'ils redacturs creschan buca sin mintga caglia.

2. *Las Annalas*

Las Annalas 81, in cudisch da varga 340 paginas e d'in cuntegn pulpiu ei cumparius ad uras ed ha anflau l'accoglientscha usitada. El ei dedicaus a sgr. prof. dr. Reto Bezzola per siu 70avel anniversari. Ina acziun per novs commembers vegn instradada uonn en Giadina.

Las Annalas 82 ein preparadas e nus sperein che ellas cumparien l'emprema mesadad dil meins da matg. La suprastonza ha decidiu da presentar a mintga autur dallas Annalas in contract da stampa

che se basa sil regulativ dallas Annalas digl onn 1956. Ella ei era prompta da porscher als collaboratur silpli 30 exemplars en fuorma da separat dalla resp. lavur cun la paginaziun dallas Annalas. Separats en fuorma speciala van a cuost digl autur. La SRR metta sulettamein a disposiziun la cumposiziun.

3. Representaziuns

Nossa societad ha era uonn giu ina scuntrada ora silla tiara, quei ils 12 d'october a Scuol ensemen culla Uniun da scripturs, nua che sgr. dr. Schorta ha presentau il DRG en in cuort discuors. Alla radunonza generala dalla Societad per las ciencias morales han fatg part il president e prof. V. Stupan. A caschun da questa radunonza ei nies cauredatur dr. A. Schorta vegnius elegius ella suprastonza.

4. Demissiuns

Nies premurau commember honorari e commember dalla Cumissiun filologica, dr. Paul Scheuermeier ha demissiunau sco member dalla Cumissiun. El ha fatg part dalla Cumissiun dapi 1942 sco successur da prof. Gauchat; onns ha el presidiau la Cumissiun sco successur da prof. Jud, quei denter auter en temps buca pauc spinus. Siu plaid e pareri ha buca darar dau la decisiun en fatgs romontschs. Nus engraziein a nies commember honorari per sia buna lavur ed attaschadadad a nossa caussa romontscha.

5. Gratulaziuns

Nies cauredatur dr. A. Schorta ei vegnius numnaus commember correspondent dalla Academia austriaca per las ciencias.

Nies redatur dr. A. Decurtins ei vegnius elegius professor titular dalla universitad da Friburg.

Nies anteriur actuar Tista Murk ei vegnius tscharnius directur dalla Biblioteca populara svizra a Berna.

Dr. Paul Scheuermeier, nies commember honorari, ha saviu festivar siu 80avel anniversari.

Il hodiern president dalla Cumissiun filologica, prof. dr. K. Huber ei vegnius elegius decan dalla facultad filosofica dalla Universitad da Turitg.

Prof. dr. Reto Bezzola ha saviu festivar siu 70avel natalezi.

Nus gratulein da cor a tuts honorai e scharschai e giavischein ad els pil futur tut bien.

Per la fin engraziein nus a tut tgi che ei puspei sefatgs meriteivels egl onn vargau per nossa caussa romontscha e nossa societad.

Il president: Gion Deplazes

Romania

In onn ei schi spert vargaus! Quei ch'ins sa realisar en quei temps ei pauc en cumparegliaziun cun ils basegns bunamein illimitai che sepresentan ad in lungatg pign e periclitau sco nossa viarva materna.

La devisa da decentralisar la lavur romontscha e d'interessar ina part aschi gronda sco mo pussevla per nossa cultura romontscha ei semussada per gesta. Cheutras duess ei reussir da penetrar cul moviment romontsch egl encarden il pli davos dalla Surselva. Il pli grev ei denton d'anflar en mintga vitg las persunas che san incantar il pievel per las valurs spirtalas e far el cunscients da sia missiun e muntada.

In punct central dall'activitad da 1968 fuorma la realisaziun dalla nova structura dalla Romania. Igl emprem eis ei stau necessari d'elaborar in model per la finamira, fuorma ed organisaziun dallas *secziuns localas*. Il resultat da quella retscherca ei cuort resumau il suandont: Alla testa da mintga secziun locala stat il promotur dalla Romania. Quei ei igl um da confidanza che ha tochen dacheu procurau per la vendita da nos organs. Secziuns localas dueien vegnir fundadas en tontas vischnauncas ed en tons vischinadis sco pusseivel. L'organisaziun duei esser semplia e s'adattar allas relaziuns localas. La suprastanza duei secumponer dil promotur e dils representants dallas uniuns culturalas dil vitg. Mintga secziun stuess arranschar annualmein silmeins ina serada romontscha. Cun la fundaziun da secziuns localas essan nus aunc buca fetg avanzai. Quella acziun stuein nus promover da camifò.

Ils 28/29 da settember 1968 ha la *dieta culturala* giu liug a Rabiis. Referents da num e pum han dilucidau problems impurtonts dalla Romontschia. Gruppas da discussiun ein seprofundadas ella materia, aschia che l'entira tschentada ha giu in bien success. Peren-

cunter eis ei buca reussiu da contonscher ils scolasts ella moda giavischada. La dieta ha insinuau da s'occupar vinavon cun certs problems sco per exempel cun ina retscherca da meinis davart pliras damondas romontschas.

In' autra acziun ei la *Fatscha da nos vitgs*. En collaboraziun cun ils students ha ina cumissiun instradau ina inventarisaziun dallas inscripziuns els vitgs sursilvans. Sin fundament da quella vegnin nus a stipular certas directives. — Legreivlamein ha ina vischnaunca gia decidiu da midar il num uffical e da scriver el futur Falera enstagl Fellers.

La cumissiun per la *restauraziun dil Curtin d'honor* a Trun ha cuntinuau las preparativs. Igl emprem setracta ei ussa da segirar la finanziaziun e d'elaborar in reglament davart il dretg d'undrientscha.

In auter problem fundamental da nies moviment ei la *scolaziun romontscha*. Ils 23 da mars 1968 havein nus discussiunau ensemen cun igl inspectur da scola, cun ils presidents dallas conferenzas scolasticas e cun entgins professers dalla Scola cantunala problems da scolaziun. Ensemen cun las conferenzas scolasticas ha la Romania era gidau a preparar *cuors da perfecziun per ils scolasts* dalla Surselva. En quels ei denter auter l'instrucziun audio-visuala vegnida tractada. Quei ei forsa ina nova via per ils cuors da romontschs per carschi ni era per l'instrucziun tudestga.

Cun grond interess persequitescha la suprastonza il svilup sigl intschess dalla *pressa romontscha*. Quella ei senza dubi ina petga essenziala per il mantenimaint da nies lungatg. La Romania sustegn perquei tuttas iniziativas che pudessan gidar a rinforzar la posiziun dalla *pressa romontscha*.

Sco usitau ha la Romania era publicau 1968 ses dus organs, il Tschespet ed igl Ischi. Fertun ch'in proxim Ischi ei ton sco preparaus per la vendita, dispona il redactor d'ina ovra per il Tschespet.

Per la Romania: Dumeni Columberg

Uniun dals Grischs

Eu am dumond: Ha la gronda part, la gronda massa da noss rumantschs amo interess per tuot quai chi passa, per tuot quai chi vegn prestà pel movimaint, pel mantegnimaint dal rumantsch? Ha la

gronda massa eir ün'idea che instituziuns chi sun per exaimpel l'Uniun dals Grischs, la Lia Rumantscha? Che meras ch'ellas han? Che lavur chi vain prestada in ün an per nos rumantsch?

Che posiziun piglia aint il rumantsch sper las otras linguas in Svizra? Che importanza ha hozindi amo nossa lingua per la generaziun giuvna?

Uschè am dumond qua e là schi'm vegnan ad uraglia frosas sco per exaimpel:

«Lia Rumantscha? — amo mai dudi!»; (ün chi'd es fingià orientà ün pa plü bain). «Id es puchà pels raps chi vegnan pajats per üna sezzüda!» (ün gimnasiast). «... eu sun da l'avis cha nossa lingua nun haja ün grond avegnir. Per las prosmas generaziuns nu cunvegna plü dad imprendder il rumantsch!»

In nom da tuot ils Ladins gratulescha eir l'Uniun dals Grischs a sar dr. G. G. Casaulta per sia fich onuraivla elecziun sco cusglier guvernativ. Per tuot quai cha sr. dr. Casaulta ha prestà in seis 8 ans d'uffizi pels tschinch idioms rumantschs al vulaina ingrazchar ed esser grats. La lavur insembel cun el es statta adüna früttaivla e portada d'ün bun spiert. Sün seis nouv chomp da lavur giavüschaina a sar dr. Casaulta plaina satisfacziun e nu dubitain ch'el sustegna eir da quinder inavant nossa quarta lingua.

Pressa rumantscha

La pressa ha quist on bain occasiunà ils plü gronds rumpatestas a la suprastanza. In üna radunanza extraordinaria dals 26 lügl al chastè da Wildenberg a Zernez sun gnüdas trattas las seguaintas discussiuns:

1. Sustgnair il Fögl Ladin, quai v. d. da collavurar inavant cun la Stamparia engiadinaisa S. A. a Samedan.
2. La proposta per ün «Fögl uffizial», chi vess da gnir scumparti in mincha chasa, vain surdatta per stüdi a la suprastanza.
3. La radunanza giavüscha a la suprastanza da mantgnair inavant il contact culs oters idioms per üna eventuala realisaziun d'ün «Fögl interrumsch».

Acziuns

- *Concurrenza per teaters umoristics rumantschs.* I sun entradas quatter lavurs. Duos sun gnüdas chattadas degnas per ün dun.
- *Concurrenza da recitaziun da poesia e prosa rumantscha.* La concurrenza ha gnü lö als 23 november per l'Engiadin' ota e Brauvuogn a Samedan. I han tut part tschinch scoulas. L'idea vain realisada eir per las scoulas d'Engiadina bassa e per la Val Müstair.
- *Cuors da teater.* A Lavin: Il bellet. Il cuors ais gnü manà da duonna Tilda e sar Tista Murk. — Ad Ardez: Il teater in scoula. Manader mag. sec. Jon Semadeni.

Publicaziuns

- *Patria Ladina, cudesch d'instrucziun i'l ram: cugnuschentscha da la stretta patria, elavurà da mag. Domenic Cantieni.*

L'Uniun dals Grischs ha sustgnü finanziamaing

- als «Jocs florals de la lengua Catalana»;
- al «Chomp studentic interrumsantsch», chi ha gnü lö a Tschlin;
- a la «Scoula da paurs in Chasa Fliana» a Lavin.

Jon Plouda, parsura

Uniung Rumantscha da Surmeir

Gl'è gio passo en onn, tgi la davosa radunanza generala dall'Uniung Rumantscha da Surmeir am ò confido igl timung da nossa bartgetta Rumantscha surmirana. Cun ageid e sustign digls mies ameis dalla Suprastanza vaia pruvo da manar chella segl madem vial scu anfignen adaco, faschond tot pussebel per neir siva allas obligaziuns surpiglidas. Uscheia è nossa organisaziun er chest onn stada dretg activa purschond agl noss pievel surmiran vivond rumantscha surmirana.

Nossas publicaziuns: a) Igl Noss Sulom

Tot losch e bagn pulpia ò igl noss organ principal «Igl Noss Sulom» splunto all' antschatta digl 68 ved las portas da nossas steivas rumantschas. Noss meritevel redacter sigr. scolast secundar Gion Peder Thöni ò, sco nous ischan disos dad el, tgapia er tar chella nomra dad ordinar e plazzar las interessantas lavours digls sies collaboratours, schi bagn, tgi gl'è propa sto en plascheir da gustar chel. Gl'è nossa obligaziun d'angraztger ad el per sia activitad, fidevkladad e capacitad. Ma er agls sies collavuratours angraztgainsa noss cordialmaintg per lour fidevkladad e premura, tgi els demossan tras lour fritgevas lavours, per igls interess da nossa uniung ed uscheia per lungatg e tradiziun. Possa igl noss Sulom scu igl pi vigl organ da nossa Uniung flureir anavant e davantar adegna pi polpia e gustous per scu fretg madeir sa rasar e sa vanzar ainten igl curtegn rumantsch.

b) Igl Calender Surmiran

Pacs deis pi tard ò er Igl Calender Surmiran fatg sia cursa tras Surmeir. Gl'è bagn da tgapeir tgi chel giovanaster da 18 onns sa preschainta bler pi losch e plagn tempamaint, sagliond or dalla tgeva viglia, tschartgond en nov vial ch. v. d. ena veia pi moderna tgi corresponda pi bagn agl novisim taimp dalla tecnica. Igl partratg progressiv digl sies gioven redacter, sigr. scolast secundar Faust Signorell, dat agl *Calender surmiran* ena taimpra pi moderna e nutrescha chel cun tractats litteraris fitg instructivs ed interessants. Nous angraztgagn er agl impulsiv redacter digl Calender Surmiran cordialmaintg per sies activ ed instructiv operar per igl bagn digl muvimaint rumantsch.

c) La Pagina da Surmeir

Scu gio ancunaschaint ò la Pagina da Surmeir ainten igl decurs digl 68 mido igl sies redacter. An sia seduta digl 17 da schner ò la Suprastanza elligia scu redacter, sigr. scolast secundar Cyrill Brenn. Cun plascheir ed iniziativa ò el surpiglia igl mars la redacziun. Uscheia ò er *la Columbigna Surmirana* siva d'ena curta platgeda per sia dislocaziun da Lai agls Mulegns, continuo igl sies sgol e cumparia

regularmaintg mintga meis. Igl nov redacter tgapescha fitg bagn da dar a nossa gasettigna ena veira taimpra e character genuin. Gist ainten igl taimp modern dad oz cun chell' onda privlousa erupziunala d'urbanisaziun e tecnica ò nossa pressa rumantscha locala ena fitg gronda influenza e muntada. Noss angraztgamaint seia exprimia er agl redacter dalla Pagina per sia gronda lavour. Uscheia èn igls organs dall' U. R. S. redigias dad omens legitimus ed predestinos ch. v. d. da scolasts secundars, en factum tgi dad a nous la siertad, tgi las redacziuns da chels schean an bungs mangs. Ansemen cun las otras organisaziuns rumantschas s'occupescha igl mument nossa suprastanza cun la reorganisaziun e transformaziun dalla pressa rumantscha.

d) Igl Mossaveias

Er chel è chest onn cumparia pi voluminous e bagn illustro ord la Stampareia da Franz Durisch da Domat. Redigia ed autoriso è er chel scu igls sies antecessours da sigr. scolast sec. Gion P. Thöni.

e) Otras publigaziuns rumantschas

Scu bagn ancunaschaint ò igl noss poet scribent rumantsch, Gion Not Spegnas pudia festivar igls 27 da marsigl sies 80avel de da naschentscha. Sen chel de festiv ò nossa suprastanza laschea edeir en codeschet numno «Las Speias» cun poesias digl giubilar. D'ena gronda collecziun da poesias ò G. P. Thöni culetg or las pi belas e furmo uscheia chel plaschevel codeschet tar en bel matg da speias bagn granadas. An conex cugl noss rapport annual lessa betg trascher d'angraztger agl noss vigl poet surmiran per sia grond ovra litterara tgi restaro per nous e per las generaziuns tgi ans suondan en grond monumint, tgi lascha reveiver igl erox da Tgalavagna — Banadetg Funtanga.

f) Las viglettas digl asil

Igl meis da settember è sortia dalla Stampa Rumantscha a Mu-
stér igl plaschevel codeschet «Las vigliettas digl asil». I sa trata d'ena translaziun d'en ovra da Rösi von Känel an libra versiung autorisada da donna Maria Brenn-Lutta digls Mulegns. Las viglettas digl asil è ena brochura bagn transladata e fitg adetada per igls noss mal-sangs e viglets tgi ston passantar igls davos onns da lour veta ainten spitals ed asils.

Festa commemorativa dalla Leia da Vasarouls

Cun l'intenziun da memorisar la Regenza, tgi igl mars digl onn 1471 seia nia fundo l'uniung dallas treis Leias a Vasarouls ed eventualmaitg organisar ena festa commemorativa sen igl onn 1971 oramai 500 onns, vaignsa tenor conclus dalla suprastanza laschea eir en screiver agl departemaint digl intern. Nossa istanza è nida messa avant agl Cunsegl-Pitschen igl cal ò sottamess chella dumonda agl archivar cantonal sigr. dr. Jenny per ena expertisa. Chella sa cloma negativa ch. v. d. tenor sias retschertgas on las Treis Leias betg sa unia a Vasarouls. La declaraziun digl Cunsegl-Pitschen sot igl tetel «Die historischen Voraussetzungen für eine Vazerolfeier fehlen» è cumpareida ainten igl «Figl Grischung» digls 26 da fanadour 1968.

Radunanza general dall' U. R. S. 1968

Chella ò gia li igls 15 da december a Casti. Scu referent digl de ò savia neir gudagnea sigr. cuns. guv. dr. Casaulta, igl cal ò referia sur «Cultura e lungatg rumantsch ainten igl turmeigl da noss deis». Igl referat è sto fitg instructiv ed ò sliia ena veiva e fitg interessanta discussiung. An nom da nossa Uniung Rumantscha da Surmeir vagns nous tar chella occurenza gia l'occasiung d'angraztger agl vigl secretari dalla Leia Rumantscha per tot chegl tgi el ò presto an favour digl muvimaint rumantsch an general e per l'U. R. S. an special. La radunanza è stada fitg ferm frequentada ed ò piglia en andamaint fitg elevo.

Cun en cordial angrztgamaint a tots collaboratours per lour fritgevel operar an favour da cultura e lungatg rumantsch sera igl mies curt e modest rapport annual da nossa Uniung.

Albert Camen

Renania

Ils *periodics* dalla *Renania* han il 1968 saviu cumparer regularmeins: il Calender per mintga gi e la gasetta «Casa Paterna». Quei secapescha buca da sesez, essend ch'il redactur da nossa gasetta ei vegnius attaccaus vid miez stad d'ina greva malsogna. A Cristian

Caduff e sia dunna Paulina sauda nies grond engraziament e nies giavisch per sanadad e perseveronza pigl avegnir. L'entschatta digl onn 1968 ein las «60 canzuns per la giuventetgna romontscha» da Tumasch Dolf sortidas dalla stampa e vegnidas tarmessas als interessents. Ellas han anflau in bien resun. Ella «Casa Paterna» ed ella «Gasetta Romontscha» ei igl onn passau vegniu publicau las lecziuns grammaticalas da signur Emil Kast. Ellas duein vegnir edidas en in stampat separau, sinaquei ch'ellas possien perinaga survir als scolasts, per pli tard era sco fundament per ina grammatica nova sur-silvana.

Per promover il contact denter la Sur- e la Sutselva ha la Renania era organisau igl onn curriu duas *seras renanas*. All'emprema l'entschatta mars a Ziraun han cooperau: il chor viril da Vuorz, ina grupp da giuvens da Schons cun in teateret (regia Gion Kunfermann) ed il chor mischedau Ziraun. A Flem han contribuü viers la fin da mars: il chor mischedau «Calandaria» dalla Muntogna da Schons, ina grupp da scolars cantunals cun in cabaret (regia Flurin Caviezel) ed ina grupp da Flem cun in toc humoristic. Omisduas seradas ein stadas frequentadas bein.

La suprastonza dalla Renania ha priu a mauns la fundaziun da secziuns en siu territori. Igl ei reussiu da fundar quater *secziuns localas*: mintgamai ina silla Muntogna da Schons, a Donat, ad Andeer ed a Flem. Incumbensa da quellas secziuns eis ei d'organisar seras romontschas e da promover ils interess dil romontsch in summa el liug. — Conform als statuts novs dalla Renania ein uonn per l'emprema gada 17 vischnauncas ni autras instituziuns daventadas *members collectifs* ed han pagau ina contribuziun.

Il pli grond quitaun per la Renania ei stau quel dil *romontsch en scola a Trin*. Suent che la suprastonza ei vegnida informada ch'il cussegl da scola da Trin hagi l'intenziun d'introducir l'instrucziun fundamentala tudetga en scola, ha ella interpriu tut siu pusseivel da conventscher ils da Trin per in' altra sliaziun. Igl ei la finala stau fetg legreivel, cu ins ha intervegniu che la radunonza communal da Trin hagi documentau claramain sia veglia da restar tier la scola fundamentala romontscha. Possi il romontsch aunc semanifestar fermamein a Trin!

Viers la fin da november ha la Renania menau atras in *cuors da lungatg* per scolasts sutsilvans ad Andeer. Circa in tozzel d'els han

fatg part cun grond plascher da quei cuors ch'ei vegnius daus dils signurs Curo Mani, Gion Mani e Wieland Clopath. El duei vegnir repetius en dus onns. Per la part sursilvana ei vegniu abstrahau d'in tal cuors, essend ch'ils scolasts da quei intschess han la pusseivladad da prender part ad in tal a Glion, arranschaus dalla Romania. — Cuors da lungatg per glied da lungatg jester vegnan dâi els suandonts loghens: Tusaun, Veulden, Flem (?), Glion, Vuorz (?).

La Renania ha intensivau ses sforzs per ina *cooperaziun pli stretga denter la pressa romontscha*. L'idea da schaffir in supplement interromontsch, in fegliet da ca. sis paginas che vegness aschuntaus allas gasettas existentas, para da prender plaunsiu fuormas concretas. Ei fuss da beneventar fetg sche quei project survegness il susteniment da tuttas varts. — Alla fin vullessen nus engraziar per il bien agid davart dalla Ligia Romontscha, per la eccellente collaboraziun cul secretari abdicont, signur dr. G. G. Casaulta, il qual nos megliers auguris accumpognien en siu uffeci da Cusseglie governativ.

Martin Bundi

Uniun da scriptuors rumantschs

Las dumondas per preleger aint ils cumüns (ad uffants e cre-schüts) han augmentà talmaing cha nus eschan gnüts aint illas strettas cullas finanzas. Scha'l Grond Cussagl accepta l'augmaint da subvenziun a la Lia, schi vain nus in avegnir ün zich daplü man liber per cuntinuar cun quista acziun interrumentscha. Daspö ün on sun gnüdas fattas üna vainchina da prelecziuns.

La radunanza a Scuol, in october passà, ha tut ün bun andamaint. La sonda antmezdi esa gnü prelet illas scoulas da set cumüns, ed a la sairada populara a Scuol han let avant ot commembers.

Signur dr. Beidler, secretari da la Società da scriptuors svizzers, gnarà als 22 gün a Cuaira per referir davart ils drets d'autores. La Cumischiun litterara ha premià lavuors da trais commembers: Teo Candinas, Anna Pitschna Grob-Ganzoni e Luis Candinas. Pels 1. october 1968 sun darcheu entradas diversas lavuors novas.

Il parsura ha tut part a plüssas radunanzas dal Cussagl grond da la Lia ed a la radunanza generala da la Società da scriptuors svizzers. Divers da noss commembers han prelet cun quell'ocasiun da lur ouvras.

Nossas relaziuns cullas autoritats e cun instituziuns culturalas sun favuraivlas:

Nus vain gnü plaschair ch'ün da noss commembers ha sustgnü ferventamaing la candidatura da dr. Casaulta per la regenza. E nus vain gnü furtüna ch'ün da noss commembers, Hendri Spescha, es dvantà nouv secretari da la Lia. Commember dr. Andri Peer es viceparsura da la Società da scriptuors svizzers; quai es per nus fich important. Aint illa Pro Helvetia vain la Rumantschia rapreschantada da dr. Jon Pult, ed aint illa Fundaziun Schiller da dr. Alexi Decurtins, duos homens chi praistan per nus gronda lavur. La Cumünanza Radio Rumantsch ha undrà a noss commembers dr. Gion Deplazes e Cla Biert cul premi «Radio e Televisiun» 1968.

Nus tadlain cun grond interess las emischiuns da critica litterara al radio «Sün stadaira» e mettain spranza cha'ls perits nu s-chivischan la marella gronda e la masüra bainvuglianta e severa. Quai es be per nos avantag.

Cuoira, avrigl 1969

Cla Biert

Cumünanza Radio Rumantsch

(matg 1968 anfignen matg 1969)

Sen camp federal continuescha la discussiun ariguard l'autonomia da programs dalla SSR. I sa tracta ca da sclareir la dumonda cant anavant tgi las instanzas puliticas, an chel cass igl Cunsegl Federal, òn igl dretg d'influenzar igls programs da radio e televisiun an moda pi amplia, tgi chegl gl'è previa ainten la concessiun. Da vart cum-patenta digls organs dalla SSR ègl nia constato, tgi igl Cunsegl Federal vegia fatg diever digl sies dretg d'intervenziun sen fundamaint digl art. 13 dalla concessiun ainten fitg rars cass. Anzi igls capos digl departamaint da trafic ed energia federal òn punctuo rapateidamaintg, tgi an connex cun l'elaboraziun digl nov artetgel da constituziun e la relativa lescha concernent radio e televisiun dess la libertad da program neir garanteida an moda fundamentala. Naturalmaintg tgapeschan betg tots igl madem sot libertad da program.

Cun sanga raschun po igl senn da chel term libertad da program angal neir interpreto scu igl dretg dalla SSR da planisar e realisar igls programs sainza intervenziun da surangiu anteiver las determinaziuns dalla concessiun. An nign cass po l'idea dalla libertad da program esser chella, tgi mintgign vegia igl dretg d'eir davant igl microfon e s'externar lo scu tgi para e plai. Ena tala libertad da program maness sainza dubi tar l'anarchia. Nous lagn sperar, tgi chella dumonda vigna deliberada an moda cuntantevla tant per la SSR scu per igls auditours ed aspectatours.

En sagond problem tgi ò provoco lungas ed animadas discussiuns aint igl ravogl da las tgombras federalas ed ainten la pressa, è sto l'introducziun dalla sagonda cadagna da televisiun. Scu savez ratschavagn nous aint igl Grischun tras la sagonda cadagna igl program naziunal dalla Svizra taliana. Chella soluziun ò betg cuntanto tot nossa glioud. Da puntg da vista naziunal è chella schliaziun franc betg stada falada, er schi fiss da beneventar programs digl ester ord risguard sen igl intensiv trafic d'esters ainten noss cantung. Cun ena terza cadagna vol la SSR neir ad ancunter an chella direcziun e darasar attractivas,emissiuns digl exteriour. —

La societad regiunala dalla Svizra tudestga e retorumantscha ò delibero igl onn passo diveras dumondas administrativas an connex cun l'erecziun digl nov studio da televisiun a Turitg e l'amplificaziun e renuvaziun digls studios da radio. La reorganisaziun ò purto cun sasez diveras tschernas da chefs da partiziuns, tgi èn neidas fatgas tras la suprastanza dalla societad regiunala. Igl problem igl pi spinous è sto indubitablamentg la dumonda digl transferimaint digl orchester sinfonic da Turitg a Basilea. Scu la suprastanza da nossa societad ò gio relato ainten igl davos rapport annual, ò ella defendia la posiziun dalla societad da Turitg e chegl an amprema lengia per betg periclitar la scolaziun ed igl svilup musical ainten noss cantung. La maioritad ainten igls gremiums cumpatents e pero stada per la proposta da Basilea. Scu compensaziun vign Turitg a ratschever igl orchester da divertimaint. —

Per la CRR seza ò igl onn passo purto grondas midadas an divers gros. Dir. Christian Badraun, tgi ò presidia nossa societad durant 9 onns, ò do la demissiun an occasiun dalla radunanza generala digls 19 d'otgover 1968. El resta anavant commember dalla suprastanza e rapraschainta scu anfignen ossa la CRR ainten igl comité central. Ad

el seia admess en cordial angraztgamaint per tot sias prestaziuns an interess da radio e televisiun rumantscha. Igl sies pi gronds marets schean sen taragn tecnic. Graztga a sia intensiva labour ed influenza tar las instanzas superiouras dalla PTT a Berna ègl reuschia d'eriger tants emettours da radio e televisiun da maniera, tgi oz pon la gronda part digls rumantschs an tera Grischuna tadlar radio e ratschever las emissiuns da televisiun. —

Igl tractandum principal dalla radunanza generala 1968 e sto sainza dubi la revisiun digls statuts dalla CRR. Chegl è davanto sen fundamaint dalla reorganisaziun dalla societad Svizra da radio e televisiun. Igl sboz digls statuts preschento digl cunsegl è nia accepto cun pitschnas midadas e siva appruo dalla suprastanza dalla societad regiunala.

Curt avant la radunanza generala ò igl noss meritevel capo digl program rumantsch Tista Murk nonspitgidamaintg abditgia la si carica. Schi nous rapassagn igl register dallas emissiuns digl onn 1958 e cumpareglagn el cun las emissiuns digl onn 1968, ponsa constatar cun gronda satisfaziun en imposant progress. Durant chels onns ò Tista Murk creò ena gronda organisaziun da collaboratours an intschess rumantsch e giu la bassa. Dasperas las emissiuns radifonicas ò el pi tard er procuro per l'emissiun da televisiun «igl balcun tort». An dumondas da televisiun è Tista Murk e veir spezialist. Tista Murk ò purto la prova, tgi igl rumantsch è en lungatg modern e vivent, v. d. tg'ins so exprimer an rumantsch tot chegl tgi interessa e fatschainta igl noss pievel. Antras sias emissiuns è igl prancepi tgi tranter rumantschs dess angal neir discurria rumantsch, nia verifitgia adegna pi fitg. An sies nov post scu directour dalla biblioteca populara a Berna giavischagn nous ad el cuntantentscha e satisfaziun.

Sen proposta dalla suprastanza dalla CRR ò la societad regiunala tscharnia dr. Clemens Pally scu successour da Tista Murk. Dr. Pally è a noss auditours ed aspectatours bagn ancunaschaint. El è sto divers onns commember dalla suprastanza ed ò collaboro savens tar emissiuns da radio e televisiun. Cotras ò el aquisto grondas experientschas, tgi dovra per surpiglier chel post. OTRAS impurtantas premisas per occupar chel post èn las cunaschentschas da divers lungatgs esters. Chel tgi s'interessescha per literatura rumantscha so tgi dr. Pally ò er edia diversas publicaziuns literalas. Sen fundamaint da sia sculaziun e furmaziun, ma er scu persunalitad vign dr. Pally ad

occupar chel post an moda cumpleta. Nous giavischagn ad el bun success.

Siva dalla partenza da Tista Murk alla fegn da schner 1969 anfignen tgi dr. Pally po surpiglier la sia nova carica, procurescha signour Sep Item las lavours digl chef ad interim. Sep Item è nia preschento agls rumantschs aint igl davos rapport annual dalla CRR. D'alloura è el nia ancunaschaint per igl antier cantung anturn. Chel tgi persequitescha igl andamaint dallas emissiuns rumantschas po constatar tge immensa labour tgi Sep Item presta. I descha er co an rancunaschentscha dallas sias prestaziuns d'angraztger ad per igl grond pensum tgi el liquidescha de per de. —

La suprastanza dalla CRR ò gia da s'occupar igl davos meis er cun la reorganisaziun digl radio-scola rumantsch. Igl relativ reglamaint è nia accepto dalla suprastanza dalla societad regiunala. Igl tele-scola vign procuro aint il ravogl dalla CRR er tras la cumischung digl radio-scola. —

Igl reglamaint per la cumischiun da programs è pront an sboz e dess proximamaintg neir appruo digl cunsegl.

Concernent las emissiuns ègl da menziunar tgi la giunta è s'occupada fitg intensiv cun la planisaziun e producziun. Igl orari d'en cala emissiun e nia mido. Cant anavant tgi chel cambiamaint vign a cuntentar sto l'experientscha mussar. —

Coira, igls 3 da matg 1969

Il president: St. Sonder

Fats allegraivels

Per mantgnair e cultivar nossa lingua materna ais il minchadi da la vita rumantscha decisiv. La lavur quieta e perseveranta da mincha singul ais quella chi quinta. Per quella ingrazchain nus a tuots, a baps e mammas, a magisters ed educaturs, a las autoritats civilas ed ecclesiasticas. Cun plaschair lain nus da tschella vart eir nodar ils evenimaints allegraivels chi resortan da la vita da minchadi e chi tilla dan pür la vaira glüscher.

I'l mais gün ha la Fundaziun Schiller salvà sia sezzüda illa chapitala grischuna. Nos rapreschantant rumantsch in quist important

gremium, prof. dr. *Alexi Decurtins* nun ha mancantà dad accentuar las valuors da nossa cultura e litteratura. Cun quella chaschun ha la Fundaziun Schiller surdat seis premi a *Toni Halter*, al valent scriptur lumnezian e cun quai uondrà sia intera operusità belletristica.

Il premi radio 1968 ais gnü surdat als duos scriptuors e collavuratuors da radio e televisiun, prof. dr. *Gion Deplazes* e magister secundar *Cla Biert*; davaira ün' onuraziun bainmeritada.

Gion Deplazes ha eir guadagnà il prüm premi illa concorrenza litterara da l'Ovra svizra da lectüra per la giuventüna, statta scritta oura l'utuon 1967 insembel cun la *Lia Rumantscha*. Il seguond premi ha survgni *Casper Seeli*, magister a Herisau. Nus gratulain.

Tista Murk, nos hom da radio e teater rumantsch ais gnü elet sco directur da la Biblioteca populara svizra a Berna. Nus gratulain ad el per quella grand' onur e savain ch'el nun invlidarà a nus Rumantschs neir in quel important uffizi.

Cun plaschair e satisfacziun gratulain nus eir al nouv schef dal post da programs, dr. *Clemens Pally* e til giavüschain üna früttaivla operusità per la Rumantschia intera.

Prof. dr. *Gian Töndury*, ordinarius per anatomia e directur da l'institut anatomic ais gnü elet sco rector da l'Università da Turich per il bienni 1968/70. Quella nomina onurescha la persuna e seis origin.

Importantas staziuns illa vita rumantscha sun stattas il champ studentic interrumentsch a Tschlin e la dieta culturala da la Romania a Rabiis.

Ils 50 ons da sia existenza ha festivà nossa sour, la *Pro Grigioni Italiano*, la società da tet da las valladas talianas da nos chantun. Nus tilla giavüschain buna prosperità eir per l'avegnir.

Sur la sava dal terz decenni d'existenza ais passà ingon eir il cor viril rumantsch da Berna. El farà sainza dubi eir in avegnir onur a la chanzun rumantscha.

L'imposanta Festa chantunala da chant a Domat ha darcheu documentà la forza e vitalità da noss cors rumantschs. Els nun han be dalettà la gronda raspada festiva, mobain eir impreschiunà ils perits chi han ouravant tuot lodà la lingua cultivada e la frais-chezza da las vuschs da noss chantadurs rumantschs. 43 cors han chantà in nossa lingua materna. La LR as darà tuotta fadia dad edir eir in avegnir buna litteratura musicala.